

формування стійкості до стресових факторів, а також підтримка батьків у подоланні наслідків психотравмівних подій. Важливою є інтеграція сучасних методик арттерапії, казкотерапії, ігор на розвиток емоційного інтелекту та інших психокорекційних засобів у щоденну освітню практику. Забезпечення системної міждисциплінарної взаємодії між педагогами, психологами, соціальними працівниками та медичними фахівцями – запорука ефективної підтримки дошкільнят у кризовий період.

ЛІТЕРАТУРА

1. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність : науково-методичний збірник/ за загальною ред. С.М. Шкарлета. Київ – Чернівці : «Букрек», 2022. 140 с.

2. Шатирко Л.О. Виклики війни, їх відображення в освітньому просторі: психологічні інтерпретації. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2024. № 6 (2). С. 1–5. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6231>

Наталія ПОНОМАРЬОВА
Житомир

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК, ОРІЄНТОВАНИХ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК, У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах глобальних екологічних криз, соціальних нерівностей та економічних викликів формування сталого розвитку стає пріоритетом для суспільства. Екологія значною мірою визначає можливість стійкого розвитку сучасного людства. Проблема оцінки впливу промислових відходів на здоров'я людини, на навколишнє середовище і на здоров'я нових поколінь є важливим компонентом при побудові еколого-економічних і соціальних відносин. Ця оцінка дозволяє визначити соціальні пріоритети в здійсненні тих або тих технічних проєктів, і тим самим, запобігти виникненню «раптових екологічних катастроф». Сьогодні способи оцінки небезпеки викидів і відходів в різних країнах істотно розрізняються, що свідчить про незавершеність формування наукових критеріїв екологічної безпеки.

Актуальність розвідки полягає у її практичній спрямованості на розв'язання глобальних проблем через локальні освітні інструменти. Вона заповнює прогалину між теоретичними цілями сталого розвитку та реальною педагогічною практикою в Україні, пропонуючи шляхи трансформації дошкільної освіти на виклики сьогодення. Сталий розвиток – це концепція, спрямована на забезпечення балансу між економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною стійкістю. Його мета – задовольняти потреби сучасного покоління, не порушуючи можливості майбутніх поколінь реалізовувати свої потреби. Дошкільний вік є ключовим етапом для закладення цінностей та навичок, оскільки саме в цей період дитина формує базові уявлення про світ. Однак традиційна система дошкільної освіти в Україні часто недостатньо інтегрує принципи сталого розвитку в освітній процес. Це призводить до фрагментарного сприйняття дітьми екологічних, соціальних та економічних аспектів життя. Актуальність проблеми підкреслюється дослідженнями, які вказують на низький рівень екологічної свідомості у дітей 5–6-го року життя та відсутність системного підходу до виховання відповідальності за майбутнє.

Метою статті є аналіз сучасних педагогічних підходів до формування навичок сталого розвитку у дітей старшого дошкільного віку, зокрема в контексті Базового компонента дошкільної освіти України, та визначення шляхів удосконалення цього процесу на основі досліджень українських науковців.

Дитина від природи активна і прагне до самостійності – ця теза підкріплюється результатами досліджень як сучасних науковців, так і висновками класиків педагогіки. Так, ще К. Ушинський писав: «Малюк від природи не має душевної лінії. Він все хоче робити сам». Знаючи цю особливість дитини, щоб розвивати її активність та ініціативу [1, с. 61]. Народна мудрість повчає: «Посієш вчинок – пожнеш звичку, посієш звичку – пожнеш характер, посієш характер – пожнеш долю».

Навички – це дії і вчинки, виконання яких стало потребою людини. Це дії, які закріпилися в нашій поведінці внаслідок багаторазового повторення. Звична поведінка людини справді має неабиякий вплив на якість її життя. Навички формуються, виховуються (а іноді перевиховуються) з раннього дитинства.

У старшому дошкільному віці особливо важливо формувати в дітей навички, що сприятимуть їхній здатності жити у злагоді з природою, людьми та самими собою. Як зазначається в посібнику «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку», це, зокрема, уміння бачити зв'язки між явищами та подіями, розуміти наслідки власних дій, приймати відповідальні рішення, працювати в команді, дбати про довкілля та проявляти ініціативу у вирішенні повсякденних проблем. Такі навички формуються не лише через знання, а передусім через особистий досвід дитини у процесі ігор, досліджень, праці та спілкування. Педагог має створити для дитини ситуації, у яких вона навчається аналізувати, обирати, діяти та нести відповідальність за свій вибір. Саме в цьому віці закладається основа для розвитку активної, відповідальної особистості, здатної до сталого способу мислення і поведінки [2, с. 23–24].

Серед практичних підходів до формування навичок сталого розвитку засобами пошуково-дослідницької діяльності виокремлюємо:

1. Екологічні проекти та дослідження природи.

Проведення дослідів на тему охорони довкілля є ефективним способом розвитку екологічної свідомості. Наприклад, діти можуть досліджувати, як рослини ростуть у різних умовах, вивчати особливості ґрунтів, вологість і освітлення. Цей підхід підтримується дослідженнями Джона Елкінгтона, який акцентує увагу на ролі освіти в розвитку екологічної відповідальності та екоцентричного мислення у дітей [3, с. 91].

2. Проекти на тему повторного використання та сортування відходів.

Навички повторного використання речей можуть формуватися через практичні заняття, наприклад, створення нових предметів із матеріалів, що вже були використані. Цей підхід відповідає результатам досліджень Елінор Остром, яка вказує на важливість об'єднання економічних та екологічних підходів у вихованні [4, с. 89].

3. Ігрові завдання на тему раціонального використання ресурсів.

Ігрова діяльність на кшталт ігор-симуляцій, у яких діти мають розподіляти обмежені ресурси природи, сприяє розумінню важливості раціонального підходу. Марія Монтессорі відзначає, що

ігровий компонент значно підвищує сприйняття екологічної інформації та її ефективного використання в дитячій освіті [5, с. 124].

4. Соціальні та групові проекти.

Формування соціальних навичок та співпраці є важливим компонентом сталого розвитку. Спільна участь дітей у проектах, таких як вирощування рослин у груповій теплиці, розвиває у них почуття відповідальності, вміння працювати в команді та розуміння значення колективних зусиль. Ще Жан Піаже наголошував на необхідності соціального компонента у навчанні дошкільників, що розвиває їхню здатність працювати у колективі [6, с. 231].

Різноманітність методів і форм роботи (комбінація занять, ігор, експериментів, практичних вправ) забезпечує дітям можливість вивчати світ з різних сторін. Важливо забезпечити співпрацю педагогів, дітей і батьків: спільна робота з дітьми над проектами сталого розвитку допомагає не лише забезпечити підтримку, але й надихає дітей на подальше дослідження теми.

Формування у дітей старшого дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, є важливим кроком у створенні свідомого суспільства, що цінує ресурси та дбає про майбутнє. Завдяки пошуково-дослідницькій діяльності дошкільники не тільки здобувають важливі знання, а й розвивають навички та цінності, які сприяють їхньому гармонійному розвитку, формуванню екологічної і соціальної свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пренатальна і перинатальна педагогіка / авт.-упоряд. Т.Д. Азаренко, А.А. Грищенко, Т.Л. Гурковська, О.П. Долинна та ін. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 80 с.

2. Дошкільнятам-освіта для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / за заг. ред. О. Пометун. Дніпропетровськ : «ЛІРА», 2014. 120 с.

3. Green Swans. The Coming Boom In Regenerative Capitalism. John Elkington. Fast Compony Press, New York, 2020. 326 p.

4. Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action. Elinor Ostrom. Cambridge University Press, 1990. 271 p.

5. Maria Montessori. The Absorbent Mind. Holt Paperbacks, 1995. 320 p.

6. Jean Piaget. The Moral Judgement of the Child, Free Press, 1997. 416p.